

معرفی پایان نامه های تحصیلی در حوزه تصحیح متون

(و متفرقان و ادبیات فارسی)

بخش دوم

بهروز ایمانی

منظمه ها

مقایسه حکایت یوسف و زلیخای منسوب به فردوسی^۱ با یوسف و زلیخای جامی، شامل نسخه صحیح از یوسف و زلیخای منسوب به فردوسی از قدیمترین نسخه آن: تیابرسکی عمرو (آمریکا)، دانشگاه تهران، دوره دکتری، ۱۳۴۸ (دو مجلد)

[این منظمه، چندین بار در داخل و خارج از کشور چاپ شده است^۲]

- تحفةالعرaciin خاقانی: با تصحیح و تحقیق و تحسیله یحیی قریب، دانشگاه تهران، دوره دکتری، ۱۳۳۹ + ۴ مط ۳۴۹ ص.

[این منظمه را خاقانی شروانی، چکامه سرای نامی ایران در سده ششم هجری، در شرح نخستین مسافرت خود به مکه و عراقین سروده است. این منظمه با مشخصات زیر چاپ شده:

مثنوی تحفةالعرaciin: اثر خاقانی شروانی، به اهتمام و تصحیح و حواشی و تعلیقات یحیی قریب، تهران، ۱۳۵۷، ۴۲۵ ص.]

- مثنویهای کمال نامه و گوهر نامه خواجهی کرمانی: با تصحیح و تشریح غلامعلی کاظمی ویسری، دانشگاه تهران، دوره دکتری، ۱۳۴۷، ۳۹۲ ص.

[خواجهی کرمانی، سرایندۀ نامی سده هشتم هجری و از پیروان موقق نظامی گنجوی است. خمسه وی با مشخصات زیر چاپ شده:

خمسة خواجهی کرمانی: به تصحیح سعید «نیاز کرمانی».

در بخش نخست از این گفتار، دیوانها معرفی گردید. و در بخش دوم، افزون بر دیوانها، منظمه ها، شروح دیوانها و منظمه ها، تذکره ها، دانشهاي بلاغي، واژه نامه ها و متون نشر معرفی می شوند.

دیوانها

- تصحیح، مقابله و تحسیله دیوان لسانی شیرازی: علی تسلیمی دوستکوهی، دانشگاه علامه طباطبایی، دوره کارشناسی ارشد، ۱۳۷۱، ۲۸۸ ص.

[وجیه الدین عبدالله شیرازی، متخلص به لسانی، از سرایندگان نخستین نیمة سده دهم هجری و آغاز دوران صفوی است]

- تصحیح دیوان حیاتی گیلانی: حسینعلی محمود جانلو، دانشگاه علامه طباطبایی، دوره کارشناسی ارشد، ۱۳۷۳، ۴۶۴ ص.

[حیاتی گیلانی از سرایندگان نامی اوائل سده یازدهم هجری است]

- تصحیح دیوان طوفان هزار جریبی مازندرانی (همراه با مقدمه و توضیحات): فاطمه توکلی رستمی، دانشگاه علامه طباطبایی، دوره کارشناسی ارشد، ۱۳۷۱.

[طوفان از سرایندگان سده دوازدهم هجری است]

[شاهدی دده از سرایندگان و دانشوران سده دهم هجری است. این کتاب با مشخصات زیر چاپ شده: گلشن توحید (شرح مفردات مثنوی) : شاهدی دده مغلوبی. به تصحیح محمدحسین خسروان و رضا اشرف زاده مشهد، جهان اندیشه کودکان، ۱۳۷۳، ۲۸۱ ص.]

کرمان، دانشگاه شهید باهنر، ۱۳۷۰.

-**كمالنامه خواجهی کرمانی** (مقدمه، تصحیح، شرح و مقایسه با مخزن الاسرار و خسرو و شیرین نظامی): علیرضا حاجیان نژاد، دانشگاه تربیت معلم، دوره کارشناسی ارشد، ۷۳- ۳۹۹، ۱۳۷۲ ص.

شرح دیوانها و منظومه‌ها

- شرح مخزن الاسرار نظامی: تصحیح و تفسیر فرشبافیان صافی، دانشگاه تهران، دوره دکتری (مجلد)

- تصحیح انتقادی و تعلیقات بر گوهرنامه خواجهی کرمانی : مجید عسکری ، دانشگاه تربیت معلم ، دوره کارشناسی ارشد، ۱۳۷۶، ۲۰۹ ص

[گویا این شرح از محمد بن عبدالرازق دنبلي است که در پایان سده هشتم هجری، تألیف شده است ظهورالاسرار، چند بار در مطبع نولکشور به چاپ رسید

- منظومه‌های عرفانی امیر حسینی هروی (تصحیح و توضیح مثنویهای کنز الرموز، زادالمسافرین و سی‌نامه ، به ضمیمه توضیح بیتها، واژه‌ها و اصطلاحهای عرفانی با ذکر اشاره‌هایی که به آیات قرآن و احادیث نبوی و کلمات مشایخ شده است): محمد ترابی، دانشگاه تهران، دوره دکتری، ۱۳۶۱، ۷۱۴ + ۲۵۹ ص.

- تصحیح انتقادی شرح دیوان انوری: به قلم محمد عبدالرازق دنبلي، به‌اهتمام حسینقلی صیادی، دانشگاه ازک اسلامی (تبریز)، دوره کارشناسی ارشد، ۱۳۷۷، ۵۰۳ ص.

[امیر حسینی هروی از عارفان نامدار نیمة دوم سده هفتم و نیمه نخستین سده هشتم هجری و از سرایندگان و نویسندهای آن روزگار است. منظومه‌های عرفانی وی با مشخصات زیر چاپ شده:

[محمد بن عبدالرازق دنبلي از دانشوران و سرایندگان سده سیزدهم هجری است]

- منظومه‌های عرفانی امیر حسینی هروی (کنز الرموز، زادالمسافرین، سی‌نامه): تصحیح و توضیح دکتر سید محمد ترابی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۱، ۳۵۵ + ۷ ص]

- تصحیح شرح شادی آبادی بر اشعار خاقانی (سوم): عبدالرضا بردباز، دانشگاه شیراز، دوره کارشناسی سوم، ۱۳۷۳، ۲۲۱ ص.

- تصحیح و تعلیق مثنوی نقش بدیع: مهدی ستودیان، دانشگاه فردوسی مشهد، دوره کارشناسی ارشد، ۱۳۷۲.

[شادی آباد مندوه از بلاد هندوستان می‌زیسته]

[نقش بدیع، مثنوی است در عرفان و حکمت از غزالی مشهدی، سرایندۀ نامی سده دهم هجری که به پیروی از مخزن الاسرار نظامی گنجوی سروده است]

تذکره‌ها

. تصحیح تذکره حزین: مصصومه سالک، دانشگاه طباطبائی، دوره کارشناسی ارشد، ۱۳۷۲، ۵۱۲ ص.

- مثنوی نقش بدیع از غزالی مشهدی: با تصحیح، مقدمه، توضیحات و تعلیقات حسین قربانیور آرانی، دانشگاه اصفهان، دوره کارشناسی ارشد، ۱۳۷۷.

[اتذکرة عصری مختصر و معتبری است مشتمل بر مقدمه و دو فرقه در ذکر علماء و شعرایی که از ۱۱۰۳ هجری (سال ولادت مؤلف) تا زمان تأثیف، پا به عرصه

- گلشن توحید : اثر شاهدی دده (ابراهیم بن صالح المغلوبی): با مقدمه، تصحیح و تحشیة احمد شاهین، دانشگاه تهران، دوره دکتری، ۱۳۵۹، ۵۲۴ ص.

نهاده‌اند^۵)

متاخرین، با یک مقدمه بسیار مفصل به عبارتی مغلق و
مغلق، متصمن خطبه و تاریخچه عصری و شرح احوال مؤلف
و سبب تأثیف^۶)

تقی‌الدین بلیانی، تأثیف این تذکره را در سال ۱۰۲۲ هـ ق.
آغاز کرده و به سال ۱۰۲۴ هـ ق. به پایان برده است [

شیخ محمدعلی حزین لاهیجی، این تذکره را در سال ۱۱۶۵ هـ ق. تأثیف نموده است. تذکره حزین، چند بار در هند^۷
و دو بار در ایران با مشخصات زیر چاپ شده:

تذکره حزین (شامل احوال یکصد نفر از علماء و بزرگان و
پلاخر عهد صفویه) : به قلم شیخ محمد حزین،
متلهموشی تائید، چاپ دوم ۱۳۳۴، ۱۲۲ ص.

شیخ حزین: تأثیف محمدعلی بن آنی طالب حزین
اصحیح و تعلیقات معصومه سالک، تهران،
دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۵، ۴۲۸ ص.]

اصحیح انتقادی تذکره خلاصه‌الاشعار و زبدة‌الافکار از
آن کاشانی، همراه با مقدمه و توضیحات: محمد
دانشگاه تربیت مدرس، دوره دکتری ۳۴۸، ۱۳۷۴ هـ

دانشهای بلاغی

- تصحیح ترجمان البلاغة رادویانی: صدیقه
گل محمدی‌امین، دانشگاه علامه طباطبایی، دوره کارشناسی
ارشد، ۱۳۶۴، ۱۸۷ ص.

[ترجمان البلاغه، کهن‌ترین کتابی است درباره دانشهای
بلاغی به زبان پارسی که محمد بن عمر رادویانی، آن را
نگارش کرده است. این کتاب گرانایه، نخست به اهتمام زنده
یاد احمد آتش در استانبول، و پس از آن با انتقادات
ملک‌الشعراء بهار در ایران، مجال چاپ یافته است:

ترجمان البلاغه: تصنیف محمد بن عمر‌الراذویانی، به
اهتمام و تصحیح و حواشی و توضیحات احمد آتش، استانبول،
چاپخانه ابراهیم خروس، ۱۹۴۹ م.

ترجمان البلاغه: تصنیف محمد بن عمر‌الراذویانی، به
تصحیح و اهتمام پروفسور احمد آتش و انتقاد استاد
ملک‌الشعراء بهار، تهران، انتشارات اساطیر، ۱۳۶۲.]

- تصحیح و تحشیه انوار‌البلاغه از ملا‌هادی مازندرانی:
صالح کاکویی، دانشگاه علامه طباطبایی، دوره کارشناسی
ارشد، ۱۳۷۱.

تذکره خلاصه‌الاشعار از نظر کمیت اشعار و منتخبات
دواوین شعر، عظیم‌ترین تذکره‌های فارسی است که
رفته، سیصد و پنجاه هزار بیت کتابت دارد و مشتمل
است بر ترجمه ششصد و پنجاه نفر شاعر... تقی‌الدین ذکری
شیخ، تأثیف این تذکره را در حدود سال ۹۷۵ شروع کرده و
در کن اول را به دعای دوام و بقای دولت ابوالبقاء شاه
نشاند، سبب صفوی آغاز نموده، و در پایان آن، تأثیف خود را به
سلس ماضی تقدیم داشته است^۸]

اصحیح، بررسی و نقد تذکره عرفات‌العاشقین و عرضات
(شرح احوال و آثار یکصدتن از شاعران): سعید بزرگ
دانشگاه تربیت مدرس، دوره دکتری، ۱۳۷۴، ۲۴۸

تذکره عمومی است مشتمل بر ترجم احوال و
منتسبات اشعار سه‌هزار و سیصدواند شاعر قدیم و جدید از
آغاز شعر فارسی تا زمان تأثیف به ترتیب حروف در بیست و
هشت عرصه، که هر عرصه، مخصوص یک حرف و مشتمل بر
سده غرفه است:

غرفه اول: متقدمین. غرفه دوم: متوسطین. غرفه سوم:

[این کتاب با مشخصات زیر چاپ شده است:
التوسل الى الترسّل: انشاء و تأليف بهاءالدین محمد بن مؤیدالبغدادی، مقابله و تصحیح احمد بهمنیار، تهران، شرکت سهامی چاپ، ۱۳۱۵، ص ۳۸۹.]

- نگارستان مولانا معینی جوینی: تصحیح انتقادی علی باهri، دانشگاه تهران، دوره دکتری، ۱۳۵۸، ص ۸۶۶.
[نگارستان، کتابی است در معارضه گلستان سعدی، تأليف معین الدین معینی جوینی، شاعر عارف قرن هشتم هجری استاد تجیب مایل هروی در حال تصحیح این کتاب است و از سوی مرکز نشر میراث مکتوب منتشر خواهد شد]
- تصحیح و تحشیة روضۃ العقول: جلیل نظری، دانشگاه شیراز، دوره دکتری، ۱۳۷۵ (۲ مجلد).
[روضۃ العقول، تحریری دیگر از مرزبان نامه به قلم محمد بن غازی ملطیوی است و باب اول آن با مشخصات زیر، دوبار به چاپ رسیده:]

روضۃ العقول (باب اول) : تأليف محمد بن غازی الملطیوی، به تصحیح هانری ماسه. پاریس، کتابخانه گوستاو بول مژون نوو، ۱۹۳۸ م. ۳۹ + ۶۸ ص.
روضۃ العقول : تحریری دیگر از مرزبان نامه: تأليف محمد بن غازی ملطیوی، مقدمه و ترجمه به زبان فرانسه از هانری ماسه، مقدمه فارسی از منوچهر داشن پژوه، بی جا، انتشارات وحید، چاپ دوم ۱۳۶۳، ۱۶ + ۶۷ + ۳۶ ص]

پی نوشتها

۱. این منظومه، گویا از سراینداهای بانام و تخلص شمسی است که در دوره سلاجقه می زیسته (در این باره، نگ: فردوسی و شعر او؛ نگارش مجتبی مینوی، تهران، انتشارات انجمن آثار ملی، ۱۳۴۶، ص ۹۵).
۲. رک: کتابشناسی فردوسی (فهرست آثار و تحقیقات درباره فردوسی و شاهنامه)، گردآوری ایرج افشار، تهران، انتشارات انجمن آثار ملی، چاپ دوم با تجدید نظر، ۱۳۵۶، ص ۳۰۰ - ۳۰۲.
۳. متأسفانه به دلیل عدم همکاری مسئولان کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، توافق نامه پایان نامه را مطالعه کنم.
۴. رک: قند پارسی (هجهد گفتار ادبی و تاریخی از نذیر احمد)، تهران، بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار، ۱۳۷۱، ص ۲۹۳ - ۳۰۴.
۵. رک: تاریخ تذکره‌های فارسی، تأليف احمد گلچین معانی، تهران، انتشارات سنایی، چاپ دوم، ۱۳۶۳، ج ۱، ص ۱۲۶۲ - ۱۳۴۹.
۶. رک: فهرست کتابهای چاپی فارسی، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۵۲، ج ۱، ص ۸۲۶ - ۸۲۷.
۷. تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۱، ص ۵۳۸ - ۵۴۰.
۸. همان، ج ۲، ص ۳.
۹. همان، ج ۲، ص ۱۵۸.

[محمد‌هادی مازندرانی، مشهور به مترجم، از دانشوران سده یازدهم هجری است. وی انوارالبلاغه را در علم معانی، بیان و بدیع نوشته است. این کتاب با مشخصات زیر چاپ شده:]

انوارالبلاغه (در فنون معانی، بیان و بدیع): محمد‌هادی بن محمد صالح مازندرانی، به کوشش محمدعلی غلامی نژاد، تهران، دفتر نشر میراث مکتوب و مرکز فرهنگی نشر قبله، ۱۳۷۶، ۴۱۹ ص.]

انیس الشعرا: تأليف حکیم میرزا عبدالله افسر قزوینی: با مقابله و تصحیح و تعلیقات محمدجواد عجم، دانشگاه علامه طباطبائی، دوره کارشناسی ارشد، ۱۳۷۱، ۴۴۸ ص.
[انیس الشعرا، در سال ۱۲۹۰ هـ. ق. تأليف یافته و دربردارنده مباحث: عروض و قافیه و بیان و بدیع و عقد انامل و موسیقی است]

واژه نامه ها

- تصحیح و مقابلة فرهنگ حسین وفایی، محمد نوری عارف (پاکستان)، دانشگاه تهران، دوره دکتری، ۱۳۵۰، شانزده ۳۶۶ ص.

[مولانا حسین وفایی از دانشوران سده دهم هجری و همروزگار شاه طهماسب صفوی است. این فرهنگ با مشخصات زیر چاپ شده:]

فرهنگ فارسی: تأليف حسین وفایی در اوایل قرن دهم هجری در چین، بر اساس دستنویس‌های موجود در چین، ویراسته تن هوی جو (دانشیار زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه پکن)، تهران انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۴، چهل و دو + ۲۸۰ ص.]

- فرهنگ منظوم جامع اللغات: تأليف نیازی، با تصحیح و تعلیقات افسانه شیفته‌فر، دانشگاه علامه طباطبائی، دوره کارشناسی ارشد، ۱۳۶۴ - ۶۵، هفده + ۴۹۸ ص.

[جامع اللغات، دارای ۶۱۳ بیت و ناظم آن نیازی حجازی است. این فرهنگ، جزء مأخذ مجمع الفرس سروری و فرهنگ جهانگیری است و بنابراین قبل از ۱۰۰۵ یا ۱۰۰۸ هجری، تأليف شده]

متون نثر

- **التوسل الى الترسّل**: حواشی و تعلیقات از جهانبخش نوروزی، تهران، دوره دکتری، ۱۳۵۹، ۲۷۹ ص.]